

Over HOUT en BOMEN

LEADERPROJECT
'Duurzaam houtgebruik'

21 maart 2009 - de start van dit project: de stammen van een eik, een populier en een es worden verzaagd tijdens de starthappening in het kasteel van Herzele

WOORD VOORAF

Bomen hebben mensen altijd al geïnspireerd. Zo vereerden de Germanen, net als vele natuurvolkeren, bomen als dragers van het bovennatuurlijke. En de mystiek die een bos uitstraalt, vormde meermaals het decor voor sprookjes en legenden. Maar in onze gerationaliseerde, vluchtige consumptiemaatschappij dreigen we het contact met de oerelementen en de natuur te verliezen. Kinderen die denken dat melk door één of andere machine geproduceerd wordt, zijn jammer genoeg al lang geen uitzondering meer.

Zo ook verwatert in onze maatschappij stilaan de relatie tussen bomen en hout. Nog nooit lag het houtverbruik zo hoog als nu, en toch komt het maatschappelijk draagvlak voor duurzame houtoogst steeds meer onder druk te staan. Met dit Leaderproject wou de Bosgroep Vlaamse Ardennen tot Dender een aanzet geven tot een maatschappelijk debat rond lokale houtproductie en houtverwerking. Om het verhaal tastbaar te maken werd voor twee bomen uit de regio, een eik en een populier, een nieuwe toekomst gezocht. Beiden vonden een tweede leven onder de vorm van mooie waardevolle gebruiks- en kunstvoorwerpen. Deze 'wedergeboorte' werd mogelijk gemaakt dankzij de inspanningen en creativiteit die lokale ambachtsslui, technische scholen en kunstenaars leverden. Hun enthousiasme was zo groot dat er zelfs een derde boomsoort, een es, werd toegevoegd aan het project.

In deze brochure kan u ontdekken onder welke uiteenlopende vormen deze bomen verder zullen leven met een verhaal, een boodschap, een ziel die er door hun 'schepper' werd ingelegd. Terzelfder tijd verneemt u meer over hout en bos in Vlaanderen en over de diverse actoren die hierbij betrokken zijn.

Alvast veel leesgenot,

Gedeputeerde Jozef Dauwe
Voorzitter Bosgroep Vlaamse Ardennen tot Dender

GEEF ONS HEDEN ONS DAGELIJKS HOUT...

We staan er vaak niet bij stil, maar hout is alom tegenwoordig in ons dagelijks leven. Elke Belg verbruikt jaarlijks meer dan 1 m³ hout. Per gezin van 4 personen komt dit neer op ongeveer 10 kg hout **per dag!**

Bijna de helft hiervan consumeren we onder de vorm van papier en karton. De krant, een tijdschrift, een mooi boek maar evengoed kartonnen verpakkingen, toiletpapier en wegwerpluiers zorgen er voor dat ieder van ons jaarlijks meer dan 200 kg papier verbruikt. Gelukkig wordt een belangrijk deel hiervan gerecycleerd, maar de aanvoer van nieuwe papiervezels onder de vorm van houtpulp zal steeds nodig blijven.

Hout is sterk maar toch licht en vormt daardoor een ideaal verpakkingsmateriaal. Houten paletten en transportboxen, fruitkisten tot en met de houten Camembertdoosjes hebben één ding met elkaar gemeen: ze zijn allen gemaakt van bomen uit het bos. Een deel van het hout dat we verbruiken, kent uiteraard ook een hoogwaardige, duurzame toepassing. Denken we maar aan prachtige houten meubelen of aan al het constructiehout dat in onze woning is verwerkt.

Het is duidelijk dat zonder hout ons leven er helemaal anders zou uitzien. Ook onze voorouders maakten dankbaar gebruik van deze veelzijdige grondstof en verwerkten ze tot eindproducten zoals schepen, karrenwielen of klompen. Mede dankzij het goed beheer van onze bossen kan deze hernieuwbare grondstof ook beschikbaar blijven voor de toekomstige generaties. Ook zij zullen op hun beurt hout aanwenden naargelang hun noden. En wie weet rijden onze wagens binnen enkele jaren op brandstof gemaakt van hout!

AMBACHTELIJKE STOELN SIMON SAELAERT

Simon heeft geen opleiding houtbewerking gehad, maar heeft de stiel 'al doende' geleerd. Iets wat je zeker niet zou vermoeden als je zijn werken ziet.

"Ik kreeg de smaak van het bewerken van hout te pakken toen ik een bootje kocht en het zelf restaureerde. Ik was zo geboeid in de materie dat ik werk zocht én vond in de sector. Ik werk nu deeltijds op een scheepswerf waar nog steeds het ambacht van de traditionele scheepsbouw beoefend wordt. De rest van mijn tijd investeer ik in de meubelmakerij. Hiervoor werk ik altijd met massief hout en in hoofdzaak met inlands hardhout zoals eik en kers.

Doordat ik met traditionele technieken werk, komt er veel handwerk bij kijken. Maar elk stuk is uniek..."

Het hout van de eiken schommelstoel werd gestoomd om het in de juiste vorm te kunnen buigen.

ONDINE CANTINEAU

"Met het populieren- en eikenhout van het project heb ik een Cajon gemaakt. Dit is een Spaans snaar/slaginstrument dat nu vooral in de Flamenco-muziek gebruikt wordt. Momenteel is het ook aan een opmars bezig in de wereld van de pop-muziek. In oorsprong is het een Peruaans volksinstrument."

Ondine is 3de-jaarsstudente instrumentenbouw in het conservatorium van Gent. "Mijn specialiteit is viool- en gitaarbouw. Zelf speel ik gitaar, viool en dwarsfluit. Instrumenten worden dikwijls met 'inlegwerk' verfraaid. Ook de Cajon werd hiermee versierd."

*Cajon, snaar/slaginstrument.
De snaar zit in de klankkast.*

HOUTEN PIJLERS VAN DE VLAAMSE ECONOMIE

Niettegenstaande het feit dat de bosoppervlakte in Vlaanderen beperkt is, hebben we toch een vrij belangrijke houtverwerkende industrie. In België stelt deze sector naar schatting 26.000 personen te werk. Een groot deel van deze bedrijven is in Vlaanderen gevestigd. Een aantal van hen verwerken boomstammen (zgn. 'rondhout') tot zowel basisproducten als tot hoogwaardige eindproducten. Zo worden in Vlaanderen de mooiste stukken van onze populierenstammen verwerkt tot schilfineer dat oa verlijmd wordt tot keukenwerkbladen of gebruikt wordt voor de productie van houten fruitkistjes. De delen met meer kwasten worden in de regio verzaagd en verwerkt tot paletten of ander kisthout. De toppen en

dikke takken van de populier vinden een afzet in onze Belgische papierfabrieken. U merkt het, elk deel van de stam krijgt de hoogst toegevoegde waarde en wordt verwerkt tot een waardevol eindproduct.

De bedrijven die hiervoor instaan zijn echter in grote mate aangewezen op de lokale beschikbaarheid van hun basisgrondstof, hout. Dit betekent dat de manier waarop duurzame houtoogst in onze bossen georganiseerd wordt, mee de groeimogelijkheden bepaalt van deze

bedrijven. Een langetermijnvisie over hoe duurzame houtproductie in Vlaanderen zal bestendig worden, moet dan ook zo spoedig mogelijk worden uitgewerkt.

De firma DDS is de grootste fabrikant van houten kisten voor de groenten- en fruitsector. De populierzagerij en -schilderij zijn gevestigd in Oudenaarde

www.ddskist.be

Moldavische kaval

WINNE CLEMENT

Winne Clement, bouwer én bespeler van de Fujara en andere fluiten, heeft een voorgeschiedenis in de beeldhouw- & schilderkunst.

“Ik was altijd geboeid door klank en muziek en raakte in de ban van de betoverende klank van de fujara, een Slowaakse boventoonfluit. Na mijn eerste aankoop begon, als autodidact, het jarenlange zoek- en leerproces naar bouwtechniek, het juiste werkmateriaal en natuurlijk ‘de klank’. Bij dit alles werd ik voortgestuwd door mijn liefde voor hout en de zoektocht naar het ‘ultieme’ instrument.

De Fujara wordt steeds uit een in één stuk uitgeboorde tak gemaakt. Hiervoor worden harde inheemse houtsoorten met lange vezels gebruikt zoals vlier, es en esdoorn. Het uithollen gebeurt met speciale handgesmede lange boren.

Als de tak op zich mooi is en goed gedroogd, wordt deze na het noodzakelijke werk voor een goede klank soms in zijn natuurlijke schoonheid gelaten, zoals de Moldavische kaval uit es die gemaakt werd in het kader van dit project.”

www.myspace.com/fujaraflutes

CHRISTOFORUSGEMEENSCHAP vzw HOUTWERKPLAATS DE SPIE

Christoforusgemeenschap vzw is een kleinschalige sociaaltherapeutische woon- en werkgemeenschap op antroposofische basis voor volwassenen met een mentale beperking.

Jaak De Jonghe, begeleider: "De schalen die we maakten voor het Leaderproject waren voor ons 'speciallekes'. Zowel de houtsoort als de vormen die we gebruikten waren voor onze mensen nieuw. Gewoonlijk groeit de vorm op een organische manier: de schaal krijgt min of meer de vorm van het stuk hout. Nu was de vorm 'getekend', waardoor er 'tussen de lijntjes' gewerkt moest worden. En dat is ons gelukt! Ons team heeft een schaal gemaakt in eik en één in populier, telkens in de vorm van het blad van die boom. En dan hebben ze de twee soorten ook samengebracht in het 'yin-yang-teken'.

Dit project sluit goed aan bij onze werking en visie. In de Antroposofie wordt er van uitgegaan dat iedereen in de kern gezond en gelijkwaardig is. Alleen zijn er soms beperkingen aan 'het instrument' waarmee we werken. Iedereen heeft talenten en die willen we graag ten dienste stellen."

www.christoforusgemeenschap.be

DE BOSSEN VAN VLAANDEREN

In ons dicht bevolkte Vlaanderen is bos een schaars goed. Gemiddeld zo'n 250 m² bos per Vlaming, daar moeten we het mee stellen. Mede omdat er zo weinig bos is in de regio, zijn onze bossen van oudsher zeer intensief beheerd geweest. Tot voor de globalisering van de houtmarkt moest de lokale houtoogst immers maximaal de eigen behoeften dekken. Bijna elke boom in Vlaanderen werd ooit aangeplant met als doel het hout later nuttig te kunnen aanwenden. De naaldhoutbossen in de Kempen moesten stutpalen leveren voor de steenkoolmijnen; de populierenbossen stammen voor de lokale luciferindustrie. Beide industrietakken zijn inmiddels volledig teloor gegaan, maar het houtvolume in onze Vlaamse bossen bestaat wel voor bijna 2/3de uit deze houtsoorten. Onze huidige maatschappij evolueert nu eenmaal sneller dan het bos... Dankzij de veelzijdigheid van de grondstof 'hout' hebben zich nieuwe verwerkende industrieën ontwikkeld die nu dankbaar gebruik maken van de inspanningen die de vorige generaties gedaan hebben om bossen aan te leggen.

Gelukkig is er ook vandaag een leger van bouseigenaars dat zich inzet voor een goed beheer van onze bossen en zo een deel van de verwachtingen tov onze bossen mee helpt invullen. Maar nog nooit hebben we zo veel van dat bos verwacht als nu: onze natuur beschermen, onze wandelingen omkaderen, onze biodiversiteit bewaren, onze CO₂ vastleggen, onze kinderen een veilige speelomgeving bieden,... Zo veel verwachtingen dat we dreigen te vergeten dat onze bossen ook nog één van de meest duurzame grondstoffen produceren, namelijk hout. Begrijpelijk want bijna 90% van het hout dat we verbruiken importeren we uit het buitenland, soms vanuit de andere kant van de wereld. Nochtans leggen (lees: planten) we vandaag de basis van wat de komende generaties zullen kunnen aanvangen (lees: oogsten) met onze inspanningen van vandaag. Een zorg die gedeeld wordt door vele bosbeheerders...

DE BOSGROEP, UW BOS ONZE ZORG!

Zo'n 70% van het Vlaamse bosareaal wordt beheerd door private boscijenaars. Naar schatting zijn zij met z'n 70 à 80.000 en bezitten zij elk gemiddeld 1 ha bos. Velen onder hen zijn gepassioneerde natuurliefhebbers die het allerbeste voorhebben met het bos dat zij duurzaam willen beheren zodat de volgende generaties er ook in alle pracht kunnen van genieten. Gebrek aan technische kennis en de complexe bos- en natuurwetgeving zorgt er echter vaak voor dat zij het bos door de bomen niet meer zien.

Om hieraan tegemoet te komen werden over gans Vlaanderen bosgroepen opgericht. Binnen deze onafhankelijke verenigingen werken private boscijenaars en overheid samen aan meer en beter bos. Dankzij de financiële ondersteuning van het Agentschap voor Natuur en Bos en het Provinciebestuur kunnen de boscijenaars rekenen op professionele ondersteuning vanuit de bosgroepen. Zij kunnen er terecht voor onafhankelijk en objectief advies, voor administratieve ondersteuning bij de aanvraag van vergunningen en subsidies en voor technische ondersteuning bij het beheer van hun bos. Vragen in verband met bosexploitatie, aanplant van een bos, snoeien van bomen of vrijstellen van jonge boompjes? Eén adres: de bosgroep!

Inmiddels sloten zich in gans Vlaanderen meer dan 8500 boscijenaars aan bij een Bosgroep. Samen vertegenwoordigen zij bijna de helft van de oppervlakte privébos. Samen met deze boscijenaars realiseren de bosgroepen in Vlaanderen jaarlijkse vele hectaren bosuitbreiding, stellen zij nieuwe speel- en wandelbossen open, ondersteunen zij natuurherstelwerken en dragen zij bij tot een duurzame houtoogst van gemiddeld 50.000 m³ hout per jaar. Op die manier trachten bosgroepen een win-win situatie na te streven voor alle partijen: een goed beheerd bos voor de eigenaar, ondersteuning van de overheid bij het realiseren van de bos- en natuurdoelstellingen en het leveren van grondstoffen aan de lokale houtverwerkende industrie.

www.bosgroepen.be

NADIA DELBARRE

Nadja Delbarre is creatief bezig in de meest uiteenlopende disciplines, van muziek over schrijven en beeldhouwen en weer terug.

Creatief met populier...

“Creatief bezig zijn is voor mij even natuurlijk en noodzakelijk als ademen. Hout is voor mij een zacht en warm medium dat tal van jeugdherinneringen oproept: de geuren in het atelier van mijn grootvader, maar ook de tijd die ik in Japan doorbracht en reizen naar India. De achterliggende gedachte van het Leaderproject sluit naadloos aan bij mijn vroegere werk in de Academie van Aalst waar ik bewust oude of weggegooides takken gebruikte en die een nieuw leven gaf in sculpturen. Zo wil ik ook dit hout een tweede leven en betekenis geven. Werken met gezaagd hout is nieuw voor mij, een ander pad. Dat vereiste een grondig vraaggesprek met de materie. Dat gesprek leidde tot deze ronde ‘troon’, die tegelijk stevig en wankel, veilig en gevaarlijk voelt. In tegenstelling tot de typische stoel of troon, is dit ontwerp in een constante ‘dialogue’ tussen rust en beweging, rechtlijnigheid en ronding, speelsheid en ernst, aftastend aanvoelen en metend weten. Evenwicht is geen stilstand. En wonderlijk genoeg: eenmaal je op die troon je eigen evenwichtspunt hebt gevonden, voelt alles comfortabel en rustgevend aan.”

BART LEYE

Eiken schalen, gerookt

Eiken zitbank met
zwaluwstaartverbindingen

"Al heel vroeg reeds, in mijn prille jeugd nog, had ik ontdekt hoe opwindend het was om met hoofd en handen aan de slag te gaan. Ik wou eigenlijk uitvinder worden. En beeldhouwer, of architect misschien. Ik was altijd wel iets aan het knutselen. Later heb ik studies hoger kunstonderwijs gevolgd (toegepaste kunsten).

Eind vorige eeuw ben ik met houtbewerking begonnen. Ik schreef mij tegelijkertijd in voor cursussen algemene houtbewerking, houtdraaien en houtsnijden, want gebeten, dat was ik onherroepelijk. Ik wist eigenlijk van bij het begin vrij goed waar ik naartoe wou: eens iets anders dan het alledaagse. Dit geef ik vorm door traditioneel vakmanschap toe te passen in een hedendaagse vormgeving. De nadruk ligt op authentiek vakmanschap, originaliteit en uniciteit, maw. werk met een hoge toegevoegde waarde. Ik zie dit Leaderproject ook als een opportuniteit om nieuwe mensen aan te spreken en warm te maken voor mijn creaties."

www.leye.be

JOSÉ TACK EN ANDRÉ MEERSCHAERT

Vriendschap ligt bij de realisatie van deze creatie aan de basis van de samenwerking tussen José en André. José leverde het idee en het kader, André zorgde voor het snijwerk. Het resultaat van dit tweemanschap kreeg de naam 'De meest voorkomende uilensoorten van de Vlaamse Ardennen'. Vergeet de spiegel in het midden niet...

José: "Van jongs af leef ik tussen hout, bomen en de natuur, het zijn mijn natuurlijke biotopen. Het geeft me dan ook veel voldoening om met deze natuurlijke grondstof te werken. We kozen voor een thema waarin we het eigenzinnige, het eigenwijze van de mens wilden uitdrukken. Maar het is goed deze 'eigen wijsheid' zo nu en dan te relativiseren, vandaar de ludieke toets in het werk. De 'UIL' is enerzijds het symbool van de wijsheid maar anderzijds ook het beeld van de stommerik die zichzelf voordurend voorbij loopt en daarbij vergeet het leven te leven."

André vertelt: "Als autodidact ben ik toevallig gestart met houtsculpturen: ik vond een stuk hout en zag daar een vogel in. De meeste van mijn stukken groeien op deze manier: ik zie een figuur in de vorm van het hout en snijd, schaaf en polijst tot een gaaf beeldje. Later kwam daar snijwerk bij. Voor dit project werden het dus uilen."

De meest voorkomende
uilensoorten van de
Vlaamse Ardennen

© Valentijn Decock

WERK IN HET BOS!

Meer dan duizend mensen in Vlaanderen werken in, om, rond maar vooral voor het bos. Zij zetten zich dagelijks in voor het goed beheer van onze bossen. Het best gekende gezicht van deze 'boseconomie' is waarschijnlijk de boswachter. Gedurende de voorbije decennia is ook zijn/haar takenpakket sterk gewijzigd en mee geëvolueerd met de nieuwe rol van bos in de hedendaagse maatschappij.

Verder is er de belangrijke groep van bosexploitanten, de mensen die er voor zorgen dat kaprijpe bomen op een vakkundige en veilige manier geveld worden met zo weinig mogelijk impact voor het bosecosysteem. Op die manier vormen zij een essentiële schakel tussen het bos en de talloze houtproducten die wij dagelijks consumeren.

De cyclus is pas rond wanneer er ook steeds nieuwe bomen worden aan geplant. Dankzij de professionele bosboomkwekers die we in Vlaanderen hebben, kunnen we steeds rekenen op kwaliteitsvol bosplantsoen zodat de toekomst van onze bossen verzekerd is.

De opleidingscentra die specifieke vormingen aanbieden inzake bosbeheer helpen mee er voor te zorgen dat boswerken op een verantwoorde en veilige manier worden uitgevoerd. Eén van de meest gespecialiseerde opleidingscentra inzake bosbeheer is Inverde dat zowel aan professionelen, particulieren als vrijwilligers vormingen aanbiedt.

Tenslotte zijn er nog de tienduizenden Vlaamse boseigenaars die elk op hun eigen manier werken aan meer en beter bos in Vlaanderen. Sinds enkele jaren kunnen zij hierbij rekenen op de professionele ondersteuning van bosgroepen.

www.uvb.be – www.fedemar.be (federaties bosexploitanten)

www.inverde.be (opleidingscentrum bosbeheer)

DJEF BLOK

“Als zoon van een meubelmaker groeide ik op in het atelier van mijn vader. Ik maakte telkens opnieuw het proces mee van ruw materiaal naar afgewerkt product, van ruwe plank tot glanzend meubel. Een technische school, een leermeester en een tekenacademie zorgden voor mijn opleiding als houtsnijder en meubelmaker. Mijn specialiteit was het fijne decoratiewerk van meubelen.

Deze bagage nam ik mee toen ik startte met creatief beeldhouwwerk. Voornamelijk het menselijk lichaam dat ik als kapstok gebruik om mijn boodschap aan op te hangen is een kenmerk voor mijn werk. Mijn beelden zijn zoals een cartoon: of grappig of bitter of ironisch, soms mild, soms liefvallig, maar altijd met een betekenis.

Voor het Leaderproject werd dit ‘Het verdriet van België’, gekapt in essenhout.”

Djef zijn beeld is niet ‘af’. Zijn stijl is normaal de perfectie waardoor zijn beelden uitnodigen om te kijken en aan te raken (zie kleine foto). Djef is jammer genoeg niet tot de afwerking geraakt, zijn gezondheid heeft hem even halt doen houden. Toch wilden wij zijn beeld presenteren zoals het nu is omdat het zo ook al getuigt van zijn vakmanschap.

www.djefblok.exto.be

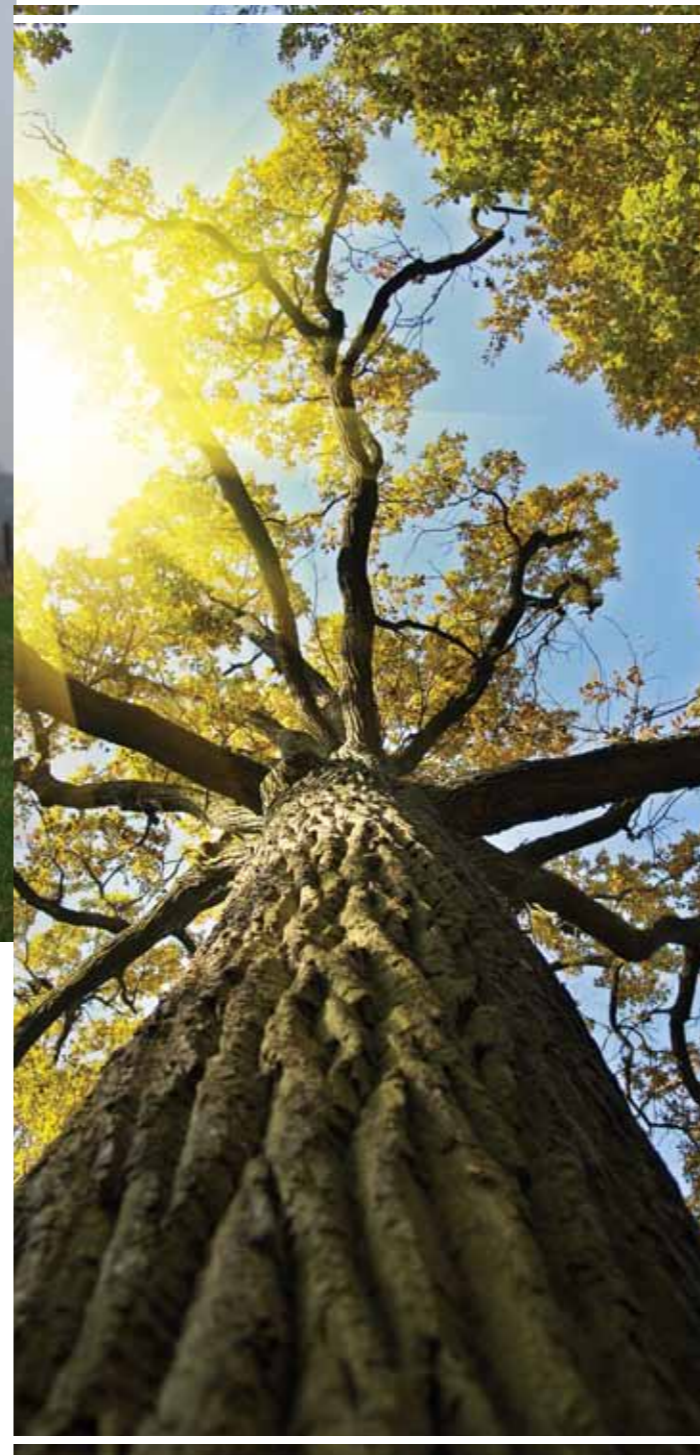

IGNACE PARMENTIER

Ignace is kunstenaar in hart en nieren. Hij schoolde zich in verschillende kunst-disciplines. Als leerkracht kunst- en expressievakken in een middelbare Steiner-school en leerkracht houtsculptuur in een school voor volwassenenonderwijs geeft hij zijn talenten en passie door. Voor het project bouwde Ignace uit populierenhout een zonnewagen.

“Met mijn zonnewagen heb ik het element ‘controle – geen controle’ vorm gegeven. De zon wordt op een wagen vervoerd in een poging om het ‘grote geheel’ te vangen en te begrijpen. We kunnen dit ‘grote geheel’ echter niet begrijpen, we moeten dit grootse LEVEN.

In veel oude culturen werd de zon aanbeden en was de zonnegod de grootste en belangrijkste god. De zon brengt immers leven en kracht. De zonnewagen, die ook in veel oude culturen terug te vinden is, is de wagen die de zonnegod voorttrekt langs de hemel. Zo werd bvb bij de Kelten op het feest van Beltane ter ere van de zonnegod een zonnewagen gemaakt en rondgereden door het dorp.”

EEN BEETJE BOMEN-MYTHOLOGIE...

In de Griekse mythologie staat de **populier** in verband met de onderwereld, met herinneringen en verleden tijd. Zwarte populieren waren gewijd aan de doodsgodin Hekate en witte abelen aan Persephone, godin van de wedergeboorte. De witte abeel werd vaak aangeplant in streken waar veel slangen leefden, omdat deze boom de aartsvijand was van de slang en ook slangenbeten kon genezen.

In de Middeleeuwen geloofde men dat heksen de toverkracht van populieren gebruikten om heksenalf te maken. In Frankrijk plantte men een populier bij de geboorte van een dochter. Wanneer het meisje ging trouwen werd hij gekapt.

De **eik** heeft al eeuwen een betoverende werking op de mens. Het aantal rituelen en legenden is onuitputtelijk. Zo kregen de moedigste mannen in het oude Rome een eikenkrans. De boom stond ook voor onsterfelijkheid en vruchtbaarheid. Bij de Kelten was de eik het decor waartegen de druïden de goden eerden. En bij de Germanen werd de god Thor onder een eikenkruin vereerd. Later vormden de katholieken de oorspronkelijk heidense cultuusoorden in de buurt van een eik om tot christelijke belevaartsoorden. Het volk schreef allerlei magische krachten toe aan de eik. Ook in het dagelijkse leven was de boom geliefd: hij leverde sterk en duurzaam hout op en de eikels werden gebruikt als koffiesurrogaat en voedsel voor de varkens.

De **es** was een ‘apothek avant la lettre’. Hij was lange tijd de remedie voor tal van kwaaltjes. De bladeren, het sap, de takken en de bast, alles werd gebruikt. In de Germaanse mythologie werden vele magische geneeskrachten toegeschreven aan de es. En een essentakje beschermde je tegen betovering en boze geesten. In Haspengouw en Wallonië vind je naast een boerderij nog vaak een treur-es. Rond deze variant van de es ontstonden heel wat legenden en sprookjes.

BART SCHAUMONT

Bart heeft als ergotherapeut meer dan 20 jaar in een instelling voor zwakbegaafde volwassenen gewerkt. Hij was verantwoordelijk voor het houtbewerkingsatelier. Zijn grootste uitdaging bestond uit het veilig aanpassen van de machines zodat werken met de bewoners en hun specifieke capaciteiten mogelijk werd.

Ook in zijn vrije tijd was (en is) Bart aan de slag met hout. Hij bekwaamde zich verder in de houtbewerking en restauratie van meubelen, was pionier bij de houtbewerkingsgilde en won de laureaatprijs voor originaliteit in de 'Cours Saint-Georges' te Gent.

"Ik focus me vooral op meubelrestauratie, houten draaiwerk, oud speelgoed en boekenpersen...Veel hout belandt in de kachel, vandaar dat het Leaderproject helemaal aansluit bij mijn filosofie waar voor bepaald 'stoofhout' een meer duurzame toekomst is weggelegd. Twee schalen in essenhout en een baseballknuppel zijn het resultaat"

ILJA SACHEM

Ilja is geboeid in de kennis, technieken en gebruiken van oude culturen. Voor het Leaderproject heeft hij een volledig handgekapte eiken deur gemaakt analoog aan de deur (zie foto) van de replica van een Keltische woning (zie inzet).

"Bijna alles wat ik maak is handwerk, ik geniet ervan om zo basic te werken, dit geeft me veel voldoening. Ik heb hiervoor geen opleiding gevolgd maar kreeg de technieken onder de knie door ervaring en door uitwisseling met andere ambachtslieden. Ik heb verschillende leembouwprojecten gerealiseerd waaronder verschillen types ovens en een volledig Keltisch huis. Alles gebeurt met natuurlijke materialen, met traditionele technieken en veel handwerk. Daarnaast werk ik bij PAM Velzeke, ook daar is er de link met oude culturen."

CHRIS NUYENS

Chris is gediplomeerd schrijnwerker en houtsnijder en is ook duidelijk gebeten door de 'houtmicrobe'.

"Hout is gewoonweg een prachtig materiaal! Het straalt warmte, authenticiteit en een tijdloze stijl uit! Al sinds vele jaren ben ik gefascineerd door de vele mogelijkheden die dit prachtige natuurlijke materiaal biedt. Ik ben een manusje-van alles wat houtbewerking betreft: restauraties, interieurwerken, kleine meubelstukken, originele geschenken... Eigenlijk is deze lijst ongelimiteerd.

In het kader van het Leaderproject maakte ik een bio-energetische kruk in populierenhout."

De kruk wordt gebruikt voor ademhalings- en ontspanningsoefeningen.

HOUTBEWERKING, EEN ECHTE STIEL

Van oudsher gebruiken mensen allerlei bosproducten in het dagelijks leven. Het is niet omdat ambachten zoals bezembinders, klompenmakers en wagenbouwers definitief tot het cultureel erfgoed behoren, dat Vlaanderen geen ambachtslui meer heeft die uit hout en andere bosproducten zowel nuttige als decoratieve zaken maken. Dit Leaderproject illustreert alvast wat mogelijk is met hout uit eigen regio. Eén van de uitdagingen voor de toekomst is dan ook bepaalde van deze nichemarkten beter te gaan ontwikkelen om op die manier te komen tot een grotere differentiatie van de toepassingen voor het hout uit onze bossen. Dergelijke alternatieve houtverwerking laat bovendien toe om een grote toegevoegde waarde te creëren die ten goede komt aan alle betrokkenen. Werken met een natuurlijk product als hout vraagt echter heel wat 'stielkennis'. Gelukkig hebben we in Vlaanderen goede opleidingscentra die scholing geven hoe een houten plank kan worden omgetoverd in een duurzaam houten voorwerp. Enkele van deze vormingscentra uit de regio zoals het Atheneum uit Oudenaarde en het Provinciaal Centrum Volwassenonderwijs uit Ninove werkten enthousiast mee aan dit Leader-project.

Green Woodwork: verwerking van takhout op primitieve werkbanken

© Tuur De Haeck

Twee houtsoorten,
één ontwerp

KONINKLIJK ATHENEUM OUDENAARDE

Gedreven en geëngageerd, zo kan je de leerkrachten houtbewerking van deze school best omschrijven.

“Werken met populier was nieuw voor ons. Doordat het een zacht hout is hebben we ondervonden dat dit een perfecte soort is voor eerste oefeningen. Ook eik ligt niet dikwijls op de werkbank van onze leerlingen, het is een harde houtsoort en bovendien duur. Jammer genoeg is er, door de bezuinigingen in het onderwijs, steeds minder budget beschikbaar voor de aankoop van hout. Dit project was dus op alle vlakken zeer welkom voor onze leerlingen.”

De leerlingen hebben oa. gewerkt aan een Steltman-stoel naar een ontwerp van Rietveld. Een leerling verteld: “het was een schoon maar moeilijk werk. De werktekening was ingewikkeld en het was een harde houtsoort. Maar ik ben trots op het resultaat.”

De bezorgdheid van de leerkrachten zit ook op een ander niveau. “Er is een dalende interesse voor het ambacht. Nochtans is er werkzekerheid want iedereen krijgt graag een goede stielman over de vloer. Dit project gaf ons de gelegenheid om ons beroep nog eens op een positieve manier in de kijker te zetten. Wij zijn alvast vragende partij om deze samenwerking een meer structureel karakter te geven!”

www.kaoudenaarde.be

PROVINCIAAL CENTRUM VOOR VOLWASSENENONDERWIJS DENDER EN SCHELDE- AFDELING NINOVE

Ignace Parmentier is in deze school de mentor van de 2de-jaars leerlingen houtsnijden. Hij gaf hen de opdracht om een traditionele Vikingkist te maken. Het model lag dus vast, voor het snijwerk konden zij hun verbeelding laten werken.

“De leerlingen kregen de opdracht om een bas-reliëf te maken in een zelfgemaakte Vikingkist. Hierdoor konden zij oefenen met verschillende technieken: houtverbindingen, verlijmen en snijden. De resultaten zijn zeer verschillend omdat iedereen het snijwerk volgens eigen smaak en inspiratie mocht invullen.”

www.pcvodenderenschelde.be

Walter Van Eeckhout

Willy De Windt

Conny Van Londerseele

Marc Hertveldt

JONG GELEERD, OUD GEDAAN

Binnen dit Leaderproject werd tevens een aanzet gegeven om jongeren terug de link te laten leggen tussen het hout in hun omgeving en de bomen in het bos. Hierbij kregen een aantal klassen uit de streek het peterschap over een stukje privaat bos bij hen in de buurt. Samen met de betrokken eigenaar en onder de begeleiding van een bosgids volgden zij 'hun' bos een jaar lang op. Via een drietal bosbezoeken en aangepaste klasactiviteiten leerden zij het bos kennen als schatkamer van onze biodiversiteit, maar ook als leverancier van de grondstof hout die zij dagelijks consumeren. Door middel van educatieve bosspelen ontdekten zij de natuurwaarden van het bos. Maar ook door doeactiviteiten zoals opkweken van boompjes uit verzamelde zaden of het ophangen van zelfgemaakte nestkasten leerden zij het bos beter kennen en respecteren. Het luik rond duurzaam houtgebruik werd ondersteund door het educatief pakket 'Hout vasthouden' dat door het Opleidingscentrum hout werd ontwikkeld.

Dit luik was een groot succes. Alle betrokkenen waren vragende partij om dit initiatief te kunnen verderzetten. De provincie Oost-Vlaanderen wil dit mee ondersteunen en heeft voor het schooljaar 2011-2012 middelen vrijgemaakt om uit te zoeken of de 'Openbossendagen' blijvend kunnen opgenomen worden in het pakket dat zij aanbiedt via haar educatieve centra.

www.houtvasthouden.be
www.oost-vlaanderen.be

KOEKOEKMEUBELN

Jeroen van Koekoekmeubelen maakt eigentijdse, ecologische houten voorwerpen: wandrekken, tafels, stoelen, babywiegjes, kaders, speelgoed... Hij gebruikt hiervoor meestal beuk, grenen, rubberwood en plaatmateriaal en mikt vooral op een publiek dat stukken wil op maat of met een niet-alledaagse stijl. Voor het Leaderproject verwerkte hij naar een eigenzinnig ontwerp essenhout in een stoel en krukjes.

“Ik wou zo dicht mogelijk bij de boom blijven met een zo natuurlijk mogelijke look. Daarom werkte ik met ruwe schijven verbonden met bewapeningsstaven. De stoel en krukjes werden behandeld met een natuurlijke olie. Het basisidee van het project was tof. De korte keten en het locale hout passen perfect in mijn filosofie van duurzaam gebruik van onze grondstoffen.”

www.koekoekmeubelen.be

BEN VANDEN BERGHE

Ben is een selfmade man. Bomen en hout lopen als een rode draad door zijn leven. Hij groeide op midden de bossen, als jonge gast trok hij mee het bos in om hout te oogsten. Na zijn studies bouwde hij een carrière uit als boomverzorger.

“Zelfstudie en werkervaring hebben mij de bagage gegeven om mijn werk uit te voeren zoals ik dit nu doe. Ik probeer de mensen op te voeden: de juiste boom op de juiste plaats is belangrijk. Als die boom dan ook nog op de juiste manier gesnoeid wordt (of juist niet gesnoeid wordt) hebben we een ideale situatie.

Het draaiwerk en houtsnijden vloeiden als een logisch gevolg uit mijn werk als boomverzorger. Ik probeer via dit werk uitdrukking te geven aan mijn onwaarschijnlijke liefde voor hout. Ik probeer hierbij vorm te creëren voor zover dat het hout dit toelaat.”

www.woodenart.be

Eikenhouten schaal

*La Tène umbo:
het hart of de ruggegraat
van een Keltisch schild*

Waaier in populier en eik

*Vikingkist in
populier & eik*

JEROEN GRILLAERT

Jeroen gaf in wezen de aanzet tot het Leaderproject. Dagelijks werd hij ermee geconfronteerd dat kunstenaars en ambachtlieden op zoek zijn naar mooie of bijzondere stukken hout, terwijl datzelfde hout dikwijls eindigt als brandhout. Samen met de Bosgroep heeft hij hier iets aan willen doen... Hij ging samen met de ambachtslieden en kunstenaars op pad, gaf ondersteuning en advies en zorgde zo mee voor de schitterende resultaten.

Jeroen werkt mee aan allerlei projecten, waaronder restauraties en replica's van oude boten. Hij beheerst de techniek van het fijne snijwerk en weet dit alles ook als docent in het volwassenenonderwijs door te geven.

"In 1981 kwam ik in de wondere wereld van het hout terecht, het was liefde op het eerste zicht. Een liefde die maar niet overgaat maar rijpt en sterker wordt met de jaren. De paden die ik sindsdien bewandeld heb, hebben mij naar de wonderlijkste plekken gevoerd. Soms waren ze moeilijk en hard te stappen, maar de uitzichten en inzichten die ik kreeg waren steeds de moeite waard. Ik heb veel geleerd, en telkens ik een stuk hout oppak om er iets moois van te maken hoor ik op de achtergrond het ruisen van de wind in de takken van de boom waaruit het komt. De jaarringen vertellen me hoeveel tijd hij nodig had om te groeien, ik zie de littekens van een lang leven, hoe weer en wind en de grond de boom gemaakt hebben tot wat hij geworden is. Elke keer weer uniek, telkens met een andere energie

Ik wil mijn ervaringen en de vaardigheden die ik al die jaren heb opgedaan met anderen delen. Omdat dit pad zo boeiend is. Omdat werken met hout krassen in je ziel kan helen. Omdat, tenslotte, een mens, net als een boom, niet volledig kan zijn zonder zijn wortels. En onze wortels zijn te vinden in het woud ..."

www.degroeneman.be

LEADER

LEADER staat voor Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale'. Vrij vertaald betekent dat 'samenwerken voor plattelandontwikkeling'. LEADER is een Europees subsidiëeringsprogramma voor plattelandontwikkeling, waarbinnen lokale actoren in verschillende Europese plattelandsgebieden (gemeenten, OCMW's, vzw's, overkoepelende organisaties, feitelijke verenigingen,...) projecten kunnen indienen.

Het plattelandsgebied van de Vlaamse Ardennen is voor een periode van 6 jaar (2008 – 2013) erkend als LEADER-gebied. In het afgebakende gebied kunnen in deze periode plattelandsprojecten worden uitgevoerd die tot 65% cofinanciering ontvangen van het Provinciebestuur, het Vlaamse Gewest en de Europese Unie.

Ingediende projecten moeten kaderen binnen 1 of meerdere van de volgende doelstellingen:

1. Bevorderen van toeristische activiteiten
2. Basisvoorzieningen voor de economie en de bevolking
3. Dorpskernvernieuwing en -ontwikkeling
4. Instandhouding en opwaardering van het landelijk erfgoed
5. Intermediaire dienstverlening (versterken van ruraal ondernemerschap en van lokale identiteit)

Het project 'Duurzaam houtgebruik in de Vlaamse Ardennen' viel onder de pijler 'Instandhouding en opwaardering van het landelijk erfgoed'.

www.leadervlaamseardennen.be

COLOFON

Redactie: Hans Scheirlinck, Dominique Lecompte

Fotografie: David Stockman©, Hans Scheirlinck, Dominique Lecompte, RLVA, Danni Elskens, Shutterstock, Bart Schaumont

Layout: Koloriet, Leefdaal

Druk: Parys Printing N.V., Evergem

Deelnemers 2B1T

- Ambachtelijke Stoelen – Saelaert Simon – Meersstraat 60 – 9000 Gent
0486/444 651 – simon363@hotmail.com
- Cantineau Ondine – Gent – ondine.c@hotmail.com
- Christoforusgemeenschap – Houtwerkplaats 'De Spie'
Asselkouter 34 – 9820 Merelbeke – 09/362 76 08
- Clement Winne – Gent
0486/98 08 73 – winne.clement@gmail.com
- Delbarre Nadja – Aalst, Herdersem – nadja.delbarre@gmail.com
- Djef Blok – djef.blok@skynet.be
- Grillaert Jeroen – De Groene Man – Traveins 77 – 9620 Zottegem
0474/871187 – jeroen.grillaert@gmail.com
- Koekoekmeubelen – Jeroen Couck – Tennisstraat 90 – 9050 Gentbrugge
0498 111 750 – jeroen@koekoekmeubelen.be
- Koninklijk Atheneum Oudenaarde – Fortstraat 47 – 9700 Oudenaarde
055/33 11 34 – info@kaoudenaarde.be
- Leye Bart – Halvemaanstraat 64C – 9040 Sint-Amandsberg
0486 79 72 99 – info@leye.be
- Nuyens Chris – Striijpenplein 9 – 9620 Zottegem – 09/336 61 99
0495/67 96 15 - chris_nuyens@telenet.be
- Parmentier Ignace – Houte 123 – 9860 Oosterzele
0479/33 05 64 – ignace.parmentier@gmail.com
- Provinciaal Centrum voor Volwassenenonderwijs Dender en Schelde - Afdeling Ninove
Centrumlaan 160 – 9400 Ninove – 054-31.78.60
- Sachem Ilja – Lindestraat 66 – 9620 Zottegem
0499/11 12 30 – sachem_ilja@hotmail.com
- Schaumont Bart – Heizen 29 b – 9030 Gent – 0497/73 97 76
09/227 72 06 – Sandra.mestdagh@telenet.be
- Tack José – Maarkedal – 0474/369 462
Meersschaert André – Maarkedal – andre.meersschaert@skynet.be
- Vanden Berghe Ben – Bosstraat 48 – 8580 Avelgem
0495/306 480 – info@snoeiwerken.be

Bosgroep Vlaamse Ardennen tot Dender vzw
De Biesestraat 5 – 9600 Ronse
055/21 62 80 – vlaamseardennen@bosgroep.be

Nuttige adressen

- Leader Vlaamse Ardennen
De Biesestraat 5 – 9600 Ronse
0498/601408 – roeland.cappon@leadervlaamseardennen.be
- Agentschap voor Natuur en Bos – Oost-Vlaanderen
Gebr. Van Eyckstraat 2-6 – 9000 Gent
09/265 46 40 – ovl.anb@vlaanderen.be
- Provincie Oost-Vlaanderen, Dienst Landbouw & Platteland
Seminariestraat 2 – 9000 Gent
09/267 86 70 – katrien.de.merlier@oost-vlaanderen.be
- Inverde – Opleidingen bos-, groen- en natuurbeheer
Duboislaan 1b – 1560 Hoeilaart
02/658 24 94 – info@inverde.be
- Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw
Geraardsbergsesteenweg 267 – 9090 Melle
09/2649055 – info@vbv.be
- Unie Vlaamse Bosbouw vzw
Blijkheerstraat 48 – 1755 Gooik
info@uvb.be
- Fedustria – Federatie voor textiel-, hout- & meubelindustrie
Hof-ter-Vleestdreef, 5/1 – 1070 Brussel
02/528 58 11 – info@fedustria.be
- Nationale federatie der houtzagerijen
Centrumgalerij Blok 2 – 1000 Brussel
02/227 56 50 – info@woodnet.com
- Fedemar
Centrumgalerij Blok 2 – 1000 Brussel
02/221.08.90 – Info.fedemar@skynet.be

LEADERPROJECT 'DUURZAME HOUTGEBRUIK'

Bomen en bossen vormen een structureel onderdeel van ons landelijk erfgoed. Eén van de voornaamste redenen hiervoor is de historische verwevenheid van de lokale bevolking met het duurzaam gebruik van plaatselijk geproduceerd hout. Elke boom werd vroeger geoogst met een specifiek doel of toepassing. De voorbije decennia nam de kennis inzake het duurzaam gebruik van lokaal geproduceerd hout stelselmatig af. In die mate zelfs dat het nut van lokale houtproductie steeds vaker openlijk in twijfel wordt getrokken. Steeds minder mensen leggen het verband tussen de dagelijkse (over)consumptie van houtproducten en het bos in hun leefomgeving.

Dit gegeven, samen met de vaststelling dat door gebrek aan kennis vaak mooie stukken hout verloren gingen als brandhout, zette de Bosgroep samen met houtkunstenaar Jeroen Grillaert er toe aan over dit thema een Leaderproject uit te werken. Het voornaamste doel van dit project is een aanzet geven tot een maatschappelijk debat rond de lokale productie én verwerking van de hernieuwbare, ecologische grondstof hout alsook de uitdagingen die hiermee gepaard gaan in onze snel veranderende maatschappij. Symbolisch werden drie bomen uit de streek (een zomereik, een populier en een es) geoogst en gedurende de duur van het project verwerkt tot allerlei kunst- en gebruiksvoorwerpen. Lokale ambachtslui, technische scholen en kunstenaars kregen een deel van deze bomen ter beschikking en gaven dit een tweede leven in de mooie houten voorwerpen die zij hieruit maakten. Deze brochure illustreert de link tussen bos, duurzame houtproductie en lokale verwerking alsook de mogelijkheden voor een nieuwe, hedendaagse invulling hiervan.

Ook jongeren werden bij het project betrokken. Hierbij kregen een aantal klassen uit de streek het peterschap over een stukje privaat bos bij hen in de buurt. Samen met de betrokken eigenaar en onder de begeleiding van een bosgids volgden zij een jaar lang 'hun' bos op. Hierbij leerden zij niet enkel het bos kennen als schatkamer van onze biodiversiteit, maar tevens als leverancier van de grondstof hout die zij dagelijks consumeren.

www.duurzaamhoutgebruik.be

Het Europees Landbouwfonds voor
plattelandontwikkeling:
Europa investeert in zijn platteland

